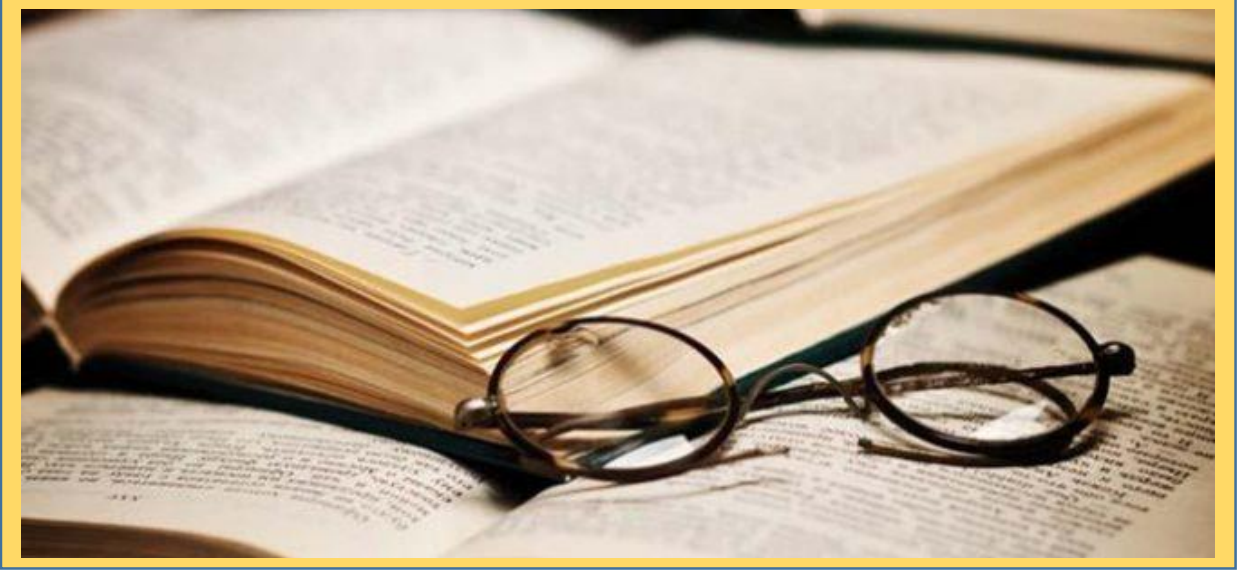

12. SINIF GİRİŞ ÜNİTESİ

EDEBİYAT İLE FELSEFE ARASINDAKİ İLİŞKİ

Konusu insan olan ve dili araç olarak kullanan edebiyatın felsefe, psikoloji, coğrafya gibi pek çok bilimle ilişkisi vardır. Bir şair ya da yazarın görüş ve düşüncelerinin felsefi bir görüşle uzaktan veya yakından bir ilişkisinin olması kaçınılmazdır. Edebî bir eser ortaya koyan sanatçı da eserlerine bu görüş ve düşüncelerini yansıtacaktır. O yüzden edebiyatla felsefe birbiriyle sıkı bir ilişki içindedir.

EDEBİYAT İLE PSİKOLOJİ VE PSİKİYATRİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Edebiyat, insan yaşamını konu alır; bu nedenle edebiyatla psikoloji sıkı bir ilişki içindedir. Edebiyatın kimi türlerinde örneğin gerçekçi hikâyelerde, romanlarda, oyunlarda; psikolojik bir olayın içinde yaşayan insanın betimleme ya da ruhsal çözümlemesi yapılır. Böylelikle edebiyatın bilim, psikoloji ve psikiyatriyle ilişkisi ortaya çıkar.

DİLİN TARİHİ SÜREÇ İÇERİSİNDEKİ DEĞİŞİMİNİ ETKİLEYEN SEBEPLER

Bir toplumu millet yapan bağların en güçlüsü dildir. Dil; bireyleri milletine, yurduna, geçmişine sıkı sıkıya bağlar. Kuşaktan kuşağa aktarılarak gelen dil, bireyi geçmişle gelecek arasındaki zincirin halkası durumuna getirir. Toplumdaki siyasi, sosyal, kültürel değişimler; teknolojinin getirdiği yenilikler de toplumla sıkı bir ilişki içinde olan dile, dolayısıyla konuşma ve yazı diline yansır.

İLK ÖRNEKLERDEN GÜNÜMÜZE TÜRKÇENİN ÖNEMLİ SÖZLÜKLERİ

Sözlük bir dilin ya da birden çok dilin söz varlığını, söyleyiş biçimleriyle ve yazımlarıyla veren; kelimenin başka kelimelerle oluşturduğu söz öbeklerindeki anlamlarını ve değişik kullanımlarını gösteren bir söz varlığı kitabıdır. Sözlükler bir toplumun kültürel, sosyal, siyasi yaşamından izler de taşır. Bir toplumun diline, dolayısıyla genel sözlüğüne bakarak o toplumdaki değişimleri, gelişmeleri takip edebilmek mümkündür.

Türk dilinin ilk sözlüğü, Kâşgarlı Mahmud'un yazdığı Divanü Lügâti't-Türk'tür. Türk topluluklarının dili, edebiyatı, yaşayışı ve âdetleri üzerine yirmi yıla yakın malzeme topladıktan sonra Bağdat'a gelen Kâşgarlı, 1072 yılında yazmaya başladığı eserini 1074 yılında tamamlayarak Halife Muktedî Biemrillah'a sunmuştur. Divanü Lügâti't-Türk, bütün Türk illerini ve dillerini kapsayan, bin yıl öncesinin Türk toplulukları hakkında önemli bilgiler içeren kaynak eserdir.

Türk yazı dillerinin, lehçelerinin ve ağızlarının dil özelliklerini belirleyen, dokuz bin civarındaki söz varlığını derleyerek bir araya getiren Kâşgarlı Mahmud Arapça kökenli dīvān sözünü 'sözlük' anlamında kullanmıştır. Arapça kökenli luġāt ise 'sözcük, kelime, söz; sözlük' anlamlarının yanı sıra 'dil, her kavmin konuştuğu dil' anlamını taşımaktadır. Kaşgarlı Mahmud bu sözün teklik biçimini değil de çokluk biçimi olan luġāt sözünü 'her Türk topluluğunun konuştuğu dil' anlamında olmak üzere eserine ad yapmıştır.

Divanü Lügâti't-Türk'ten yaklaşık altmış yıl sonra ise Harezmi sahasında hazırlanmış olan Mukaddimetü'l-Edeb, Arapça öğrenmek isteyenlere yararlı olabilecek bir eserdir. Türk asıllı olmakla birlikte Arap sözlükçülük geleneğinde önemli bir yere sahip olan Zemahşeri'nin yazdığı bu eser, Harezmi Türkçesi için dil malzemesi içermektedir.

Karadeniz'in kuzeyinde yaşamış olan Kuman (Kıpçak) Türklerinin söz varlığı ve sözlü edebiyat ürünleri ile ilgili derlemelerden oluşan Codex Cumanicus'un XIII. yüzyıl sonlarında hazırlandığı sanılmaktadır. Kumaların dil malzemesinin Latin harfleriyle ortaya konulduğu eserin ilk bölümü Kuman Türkçesinin söz varlığı ile birlikte dil bilgisi kurallarından oluşmaktadır. İtalyanlar tarafından hazırlanmış olabileceğinden 'İtalyan bölümü' diye adlandırılan eserin bu bölümünde Latince sözcüklerin Farsça ve Kıpçakça karşılıkları verilmiştir.

Türkçeden Türkçeye sözlükler ise XVIII. yüzyıldan itibaren hazırlanmaya başlanacaktır. Mehmed Esad Efendi'nin Lehcetü'l-lügat (XVIII. yüzyıl), James W. Redhouse'un Müntahabat-ı Türkiyye (1842) ve Müntahabat-ı Lügat-ı Osmaniyye (1852), Ahmed Vefik Paşa'nın Lehce-i Osmani (1876) ve nihayet Şemseddin Sami'nin Kamus-ı Türki (1900) adlı sözlükleri Türk sözlükçülüğünün en önemli ürünlerinden yalnızca birkaçıdır. Bunlar içerisinde Kamus-ı Türki kendisinden sonra hazırlanan pek çok sözlüğe kaynaklık etmiş, sözlükçülüğümüzün dönüm noktalarından olmuştur.

Türkçe Sözlük: Türk Dil Kurumunun ilk baskısını 1945'te yayımladığı ve bugüne kadar on bir baskısı yapılan Türkçe Sözlük günümüz Türk sözlükçülüğünün temel eserlerinin başında gelmektedir. Türkçenin söz varlığını ortaya koyacak bir sözlük hazırlanması düşüncesi, Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin 12 Temmuz 1932 günü kuruluşuyla birlikte gündemde yer almaya başlamıştır.

